

PAŹDZIERNIK 2022

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

PAŹDZIERNIK 2022

MALEZJA RATYFIKOWAŁA CPTPP

Malezyjski rząd poinformował o ratyfikowaniu umowy o wolnym handlu CPTPP, a co za tym idzie tylko Brunei i Chile muszą dopełnić formalności, aby porozumienie zrzeszające 11 państw mogło w pełni zacząć obowiązywać. Na uwagę zasługuje również zacieśnianie relacji Korei Południowej z Malezją i Wietnamem, a w przypadku Filipin można zauważyć zwiększone zaangażowanie Japonii oraz Stanów Zjednoczonych. Waszyngton podjął decyzję o przekazaniu rządowi w Manili 100 mln USD wsparcia na program modernizacji sił zbrojnych. Ponadto sekretarz generalny Komunistycznej Partii Wietnamu jako pierwszy zagraniczny przywódca spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem po XX Zjeździe KPCh.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

2 października: Malezja i Korea Południowa planują podniesienie rangi relacji dwustronnych do strategicznego partnerstwa. Koreański ambasador w Malezji Lee Chi-beom poinformował, że obie strony są w trakcie przygotowywania projektu umowy o strategicznym partnerstwie po tym jak oba państwa zgodziły się w 2019 r. na wzmocnienie partnerstwa. W planach jest również zacieśnienie współpracy bilateralnej w takich obszarach jak ochrona zdrowia, gospodarka cyfrowa, sztuczna inteligencja oraz przemysł halal.

3 października: Tajlandia zakupiła od Izraela drony o wartości 107,67 mln USD. Marynarka wojenna Tajlandii podpisała z izraelską firmą Elbit Systems kontrakt na zakup dronów Hermes 900, wyposażonych w radar morski, sprzęt łączności satelitarnej czy system służący do dostarczania tratw ratunkowych. Umowa ma być zrealizowana w ciągu czterech lat, ale nie podano dokładnej liczby zakupionych dronów oraz harmonogramu ich dostarczenia.

3 października: Prayut Chan-o-cha powrócił do pełnienia funkcji premiera po okresie zawieszenia. Po tym jak Trybunał Konstytucyjny wydał orzeczenie, zgodnie z którym Prayut Chan-o-cha nie pogwałcił warunków ośmioletniej kadencji na stanowisku premiera, generał powrócił do swoich obowiązków szefa rządu po pięcioletnim okresie zawieszenia. Wyrok trybunału daje również możliwość kontynuowania rządów do 2025 r., jeżeli uda mu się wygrać wybory, które mają się odbyć w przyszłym roku.

5 października: lider birmańskiej junty po raz kolejny nie został zaproszony na szczyt ASEAN. Brak wyraźnych postępów we wdrażaniu pięciopunktowego konsensusu, mającego na celu stabilizację sytuacji wewnętrznej w Birmie, przyczynił się do wykluczenia Min Aung Hlainga z listopadowego szczytu ASEAN organizowanego przez Kambodżę. Minister spraw zagranicznych Kambodży poinformował jednak, że pozwolono juncie na oddelegowanie apolitycznej delegacji, której zadaniem będzie reprezentowanie Birmy podczas szczytu. Analogiczne działania zostały podjęte wobec birmańskich dyplomatów w przypadku spotkań ministerialnych w Phnom Penh z lutego oraz sierpnia bieżącego roku.

5 października: Malezja ratyfikowała Kompleksową i progresywną umowę o partnerstwie transpacyficznym (CPTPP). Malezyjski rząd poinformował o złożeniu 30 września dokumentów ratyfikacyjnych do Nowej Zelandii, będącej depozytariuszem CPTPP. Umowa o wolnym handlu została podpisana przez 11 państw w marcu 2018 r. i wciąż nie została ratyfikowana tylko przez dwa państwa, Brunei i Chile. Analizy rządowe wykazały, że dzięki CPTPP wartość malezyjskiego handlu wzrośnie do 655,9 mld USD w 2030 r., podczas gdy w 2021 r. wartość handlu wyniosła 481 mld USD. Umowa zwiększy dostęp do rynków takich państw jak Kanada, Meksyk i Peru, z którymi Malezja nie posiadała wcześniej żadnych umów o wolnym handlu.

5 października: Filipiny zasygnalizowały możliwość zakupu ropy oraz nawozów z Rosji w obliczu kryzysu na światowym rynku. Prezydent Ferdinand Marcos Jr poinformował, że kryzys gospodarczy spowodowany wojną na Ukrainie oraz rosnąca inflacja na Filipinach mogą zmusić rząd do zakupu rosyjskiej ropy i nawozów mimo nacisków ze strony Zachodnich państw, aby nie współpracować z Rosją. Prezydent zapowiedział również przedstawienie na listopadowym szczycie ASEAN nowego planu, mającego na celu stabilizację sytuacji wewnętrznej w Birmie, który będzie zakładał bezpośrednie zaangażowanie junty.

6 października: administracja Fardinanda Marcosa Jr. uzyskała wysokie poparcie w pierwszym sondażu opinii publicznej od czasu wygranych wyborów. Wyniki badań sondażu przeprowadzonego przez *Pulse Asia* w 98 dniu rządów nowej administracji wykazały, że społeczeństwo wyraziło poparcie dla rządu w 11 z 13 kwestiach będących przedmiotem badań. Administracja Marcosa cieszy się 78% poparciem, jeżeli chodzi o zarządzanie katastrofami naturalnymi oraz pandemią koronawirusa. Najgorsze wyniki w postaci poparcia rządu 42% i 39% administracja otrzymała w sprawach związanych z kontrolą inflacji oraz ograniczaniem ubóstwa będących skutkami pandemii COVID-19.

6 października: japońska firma będzie współpracowała z indonezyjską firmą nad budową elektrowni wodnej. Sumitomo Corp. podpisało umowę

partnerską z Kayan Hydro Energy, powiązaną z chińską firmą Power Construction Corp. (PowerChina), dotyczącą realizacji projektu energetycznego Kayan Cascade na Borneo w prowincji Kalimantan Północny. Projekt obejmujący budowę pięciu zapór wodnych na rzece Kayan o łącznej mocy 8 gigawatów jest realizowany w ramach chińskiej inicjatywy Pasa i Szlaku, a jego wartość jest szacowana na 17,8 mld USD. W przypadku ukończenia elektrowni, będzie to największy tego rodzaju obiekt w Azji Południowo-Wschodniej. Przygotowania do budowy pierwszej z pięciu tam o mocy 900 megawatów właśnie się rozpoczęły, a zakończenie prac przewidziano na 2026 r. Ostatnia tama o mocy 3,3 gigawatów ma zostać zbudowana do 2035 r.

8 października: siły zbrojne Filipin zaprezentowały swoje osiągnięcia po pierwszych 100 dniach prezydentury Ferdinanda Marcosa Jr. Szef sztabu sił zbrojnych Bartolome Vicente Bacarro zwrócił uwagę na rozbięcie pięciu grup partyzanckich, co przyczyniło się do znaczącej poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Podkreślił także kontynuację modernizacji wojska w ramach programów Horyzont 1 i Horyzont 2, dzięki którym zrealizowano 50 różnych projektów, natomiast 85 kolejnych jest w przygotowaniu. Do kolejnych obszarów aktywności sił zbrojnych zaliczył rozwój stosunków międzynarodowych. W ciągu trzech miesięcy zrealizowano 25 bilateralnych i 3 wielostronne aktywności militarne z takimi państwami jak Stany Zjednoczone, Japonia, Singapur, Australia, Chiny, Indonezja, Indie, Kanada, Korea Południowa i Finlandia.

17 października: Singapur i Wietnam zacieśniają współpracę z zakresu energii odnawialnej. Prezydent Singapuru Halimah Yacob razem ze swoim odpowiednikiem z Wietnamu Nguyen Xuan Phucem wzięła udział w Hanoi w podpisaniu czterech protokołów ustaleń dotyczących energetyki. Na mocy nowych porozumień oba państwa będą mogły handlować ze sobą energią pochodzącą z odnawialnych źródeł energii, a dwa kolejne protokoły poświęcone są współpracy energetycznej, w tym związanej z kredytami węglowymi. Podpisano również porozumienia określające warunki dwustronnej wymiany informacji z zakresu cyberbezpieczeństwa oraz współpracy na rzecz zwalczania tego rodzaju zagrożeń. Podczas gdy tematem przewodnim pięciodniowej wizyty singapurskiej prezydent były kwestie dotyczące zmian klimatycznych i energetyki, poruszone zostały również tematy zacieśnienia współpracy edukacyjnej poprzez programy stypendialne i wymianę studentów.

19 października: z okazji 30. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych Wietnam i Korea Południowa podjęły decyzję o podniesieniu rangi stosunków dwustronnych. Podczas spotkania ministrów spraw zagranicznych obu państw w Hanoi podjęto decyzję o zacieśnieniu relacji bilateralnych poprzez ustanowienie kompleksowego partnerstwa

strategicznego. Tym samym Korea Południowa dołączyła do takich państw jak Rosja, Chiny i Indie, z którymi Wietnam posiada oficjalne stosunki na najwyższym możliwym szczeblu. Przedstawiciele obu państw przedstawili plan zwiększenia dwustronnej wymiany handlowej do 100 mld USD w 2023 r. oraz 150 mld USD do 2030 r. dzięki bilateralnym umowom handlowym, a także zaangażowaniu w największej umowie o wolnym handlu na świecie – RCEP.

19 października: Malezja deportowała uchodźców z Birmy poszukujących azylu. Malezyjski rząd podjął decyzję o deportacji 150 obywateli Birmy, w tym byłych oficerów marynarki wojennej ubiegających się o azyl, zdając sobie jednocześnie sprawę z dużego ryzyka aresztowania uchodźców po powrocie do kraju. Mimo twardej i zdecydowanej krytyki przemocy stosowanej przez juntę, Malezja kontynuuje deportację uchodźców z Birmy. Zaostrzenie polityki imigracyjnej może być spowodowane tym, że przyjęto już ponad 100 tys. uchodźców, będących przedstawicielami prześladowanej w Birmy muzułmańskiej mniejszości etnicznej Rohingja. Coraz częściej pojawiają się jednak słowa krytyki pod adresem malezyjskiego rządu, który jest oskarżany o współudział w krzywdach, które spotykają deportowane osoby po powrocie do Birmy.

20 października: premier Kambodży zapowiedział całkowite rozprawienie się z jego głównym przeciwnikiem politycznym. Hun Sen ogłosił „izolację i wykończenie” Sama Rainsy, który przebywa na emigracji we Francji i apeluje do obywateli Kambodży jak i do wojska, aby pomogli mu w wyzwoleniu kraju spod rządów Hun Sena i jego rodziny. Premier Kambodży zaatakował opozycjonistę zaledwie dzień po tym jak są wydał wyrok dożywocia dla Sama Rainsy za próbę odstąpienia terytorium państwa obcemu podmiotowi. Rainsy jest współzałożycielem Partii Narodowego Ocalenia Kambodży, rozwiązanej przez Sąd Najwyższy tuż przed wyborami w 2018 r., które były szeroko krytykowane za pogwałcenie praworządności.

21 października: Japonia i Filipiny pogłębiają współpracę w zakresie budowania zdolności w obszarze pomocy humanitarnej w przypadku katastrof. Siły zbrojne Filipin wspólnie z japońskimi siłami samoobrony przeprowadziły trzydniowe ćwiczenia mające na celu lepsze przygotowanie na wypadek katastrof naturalnych. Jest to kolejny przykład świadczący o wzmacnianiu strategicznego partnerstwa dwustronnego z zakresu bezpieczeństwa. W międzyczasie Japonia rozpoczęła transfer systemów radarowych dozoru powietrznego na Filipiny w ramach kontraktu między Departamentem Obrony Narodowej a Mitsubishi Electric Corporation na dostawę czterech radarów. Przekazanie sprzętu jest uzupełnione szkoleniami z jego obsługi, za które odpowiadają japońskie siły powietrzne.

21 października: Wietnam został zaliczony do grupy najgorszych państw pod względem przestrzegania swobód w Internecie. Według badań przeprowadzonych przez organizację *Freedom House*, finansowaną głównie przez rząd USA, Wietnam jest jednym z najgorszych krajów pod względem poszanowania wolności w Internecie. W opublikowanym raporcie „Freedom on the Net 2022”, gdzie zbadano standardy przestrzegane w 70 państwach, Wietnam zdobył jedynie 22 punkty w 100 punktowej skali. Wyprzedził tylko takie państwa jak Kuba, Iran, Birma oraz Chiny, natomiast znalazł się tuż za Rosją, której przyznano 23 punkty. Według specjalistów, dalszy spadek Wietnamu w rankingu jest raczej mało prawdopodobny, ale wszystko wskazuje na to, że rząd w Hanoi nie wprowadzi zmian, wpływających na zwiększenie swobody użytkowników Internetu. Wietnamski rząd stworzył skuteczny system filtrowania treści, na wzór tego używanego przez Pekin, żeby cenzurować wrażliwe treści, mogące zagrozić legitymizacji władzy Komunistycznej Partii Wietnamu lub doprowadzić do niekontrolowanego wzrostu napięć społecznych.

23 października: francuska firma wyposaży dwie filipińskie fregaty w system obrony przeciwtorpedowej. Przedsiębiorstwo Naval Group poinformowało o najnowszych ustaleniach z filipińską marynarką wojenną, zgodnie z którymi dwie fregaty klasy Jose Rizal zostaną wyposażone w systemy przeciwtorpedowe bazujące na rozwiązaniach Contralto oraz Canto. Francja zabiega również o kontrakt na dostarczenie Filipinom łodzi podwodnych w ramach procesu modernizacji marynarki wojennej.

24 października: Filipiny wznowiły po trzech latach przerwy bilateralny dialog militarny z Japonią. Ministerstwo obrony Filipin poinformowało, że wznowienie rozmów ma na celu zacieśnienie współpracy z zakresu obrony i bezpieczeństwa między państwami poprzez zwiększenie częstotliwości wspólnych inicjatyw między siłami zbrojnymi. Podczas 9. edycji dialogu w Manili poruszono kwestie związane z sytuacją na Morzu Południowochińskim i Wschodniocińskim, Półwyspie Koreańskim, a także w Europie. Najwięcej uwagi poświęcono jednak kierunkom dalszego rozwijania współpracy.

26 października: państwa z G7 prowadzą rozmowy z Wietnamem i Indonezją w sprawie odchodzenia tych państw od energetyki węglowej. Według nieoficjalnych informacji rozmowy na ten temat toczą się od początku 2022 r., a zgodnie ze wstępnymi ustaleniami Wietnamowi proponuje się 5 mld USD, natomiast Indonezji 10 mld USD, aby państwa Azji Południowo-Wschodniej przeprowadziły transformację energetyczną. Fundusze na poczet tych zobowiązań mają zostać przekazane przez państwa G7, Norwegię, Danię, a w przypadku porozumienia z Indonezją, swoje zaangażowanie rozważa także Nowa Zelandia. Pośrednikami w umowie z Indonezją są Stany Zjednoczone i Japonia, ale istnieją poważne wątpliwości co do przyszłości porozumienia,

ponieważ rząd w Dżakarcie zatwierdził realizację projektu budowy elektrowni węglowej o mocy 5 gigawatów w Północnym Kalimantanie. Wszystko wskazuje na to, iż rozpoczęcie budowy tej elektrowni będzie wiązało się z wycofaniem oferty wsparcia finansowego na transformację energetyczną. W przypadku rozmów z Wietnamem głównymi pośrednikami są Wielka Brytania i Unia Europejska. Rząd w Hanoi nie jest przekonany do umowy, ponieważ kwota 5 mld USD zdaje się być niewystarczająca. W negocjacjach potwierdzono jednak, że w przyszłości mogą zostać przekazane kolejne transze dofinansowania.

27 października: w Indonezji odbyło się specjalne spotkanie ministerialne poświęcone sytuacji w Birmie. Konferencja zorganizowana w Sekretariacie ASEAN w Dżakarcie okazała się wielkim rozczarowaniem, ponieważ kolejny raz zostały powtórzone żądania pod adresem przywódcy junty, generała Min Aung Hlainga, żeby przestrzegał postanowień pięciopunktowego konsensusu wypracowanego rok wcześniej. Wszystko wskazuje na to, że to Indonezja wraz z przejściem prezydencji w ASEAN w 2023 r. będzie musiała wypracować nowe podejście, żeby doprowadzić do realnych zmian sytuacji wewnętrznej w Birmie, będącej skutkiem zamachu stanu z lutego 2021 r.

28 października: birmańska junta ostrzegła ASEAN przed negatywnymi skutkami zwiększenia presji na Birmie. Mimo tego, że żaden przedstawiciel junty nie był obecny na specjalnym spotkaniu ASEAN w Dżakarcie, birmański rząd ostrzegł członków stowarzyszenia, że narzucenie jakichkolwiek ram czasowych dla wdrożenia planu pokojowego przyczyni się do wywołania „negatywnych implikacji”. Zdaniem lidera junty, brak postępów w realizacji konsensusu jest spowodowany niestabilnością wewnętrzną kraju, a także pandemią koronawirusa.

28 października: Indonezja przedłuży kontrakt na dostawę gazu do Singapuru. Minister ds. energii Arifin Tasrif zapowiedział przedłużenie kontraktu na dostawę gazu do Singapuru rurociągiem Grissik-Batam-Singapore o pięć lat. Zaznaczono jednak, że ilość gazu może się okazać mniejsza w porównaniu do poprzednich lat. Zmiany wynikają z rosnącego zapotrzebowania krajowego, przy jednoczesnym wyczerpywaniu zasobów złóż. Według wstępnych szacunków ilość gazu eksportowanego do Singapuru będzie mniejsza o 30-40%.

KOMENTARZ

Doniesienia z Birmy potwierdzają, że sytuacja wewnętrzna w tym kraju jest daleka od normalizacji. Świadczą o tym informacje o kolejnych wyrokach

skazujących dla przeciwników politycznych junty, egzekucje, a także ataki lotnicze na ludność cywilną. Rosnąca liczba ofiar reżimu, który przejął władzę w państwie w wyniku zamachu stanu z lutego 2021 r. stawia Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) w coraz trudniejszej pozycji, ponieważ musi się zmagać z coraz większą presją społeczności międzynarodowej, a także własnego społeczeństwa, które sprzeciwia się napływowi kolejnych uchodźców z Birmy. Kumulacja wyzwań związanych z jednym z państw członkowskich ASEAN skłoniła ministrów spraw zagranicznych stowarzyszenia do organizacji specjalnego spotkania tuż przed serią szczytów zaplanowanych na listopad. Czy spotkanie na szczeblu ministerialnym przyniosło jakikolwiek przełom w podejściu do sytuacji w Birmie?

Podczas spotkania w Sekretariacie ASEAN w stolicy Indonezji, ministrowie spraw zagranicznych przyznali, że mimo wyraźnego wysiłku nie udało się osiągnąć postępu w działaniach na rzecz stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Birmie. W związku z tym wezwali do „konkretnych, praktycznych i określonych w czasie działań”, aby przyspieszyć oraz zwiększyć efektywność wdrażania pięciopunktowego konsensusu, wypracowanego w kwietniu ubiegłego roku. Konsensus zakłada natychmiastowe zaprzestanie stosowania przemocy, dialog między wszystkimi stronami zaangażowanymi w spór wewnętrzny, udzielenie pomocy humanitarnej oraz umożliwienie wizyty specjalnego wysłannika w Birmie w celu spotkania ze stronami sporu. Podczas gdy junta zaakceptowała warunki konsensusu, nie przedsięwzięła wystarczających działań w celu wdrożenia ich w życie. Tylko w przypadku dwóch punktów można zauważyć ograniczone postępy, a mianowicie jeżeli chodzi o poszukiwanie wsparcia w dostarczeniu pomocy humanitarnej, a także przyjęcie ministra spraw zagranicznych Kambodży Prak Sokhonna, pełniącego funkcję specjalnego wysłannika ASEAN. Niemniej jednak nie spełniono warunku mówiącego o udzieleniu dostępu wysłannikowi do przedstawicieli wszystkich zaangażowanych stron sporu w Birmie. W ramach swojej wizyty nie mógł się spotkać z byłą radczynią stanu Aung San Suu Kyi, która została aresztowana i usłyszała już szereg wyroków skazujących.

Postawa junty spotkała się z pewnymi reperkusjami ze strony ASEAN, przy czym do najważniejszych należy zaliczyć wykluczenie przedstawicieli wojskowego rządu z oficjalnych spotkań organizowanych w ramach stowarzyszenia. Na specjalnym spotkaniu z końca października w Dżakarcie również nie było ministra reprezentującego juntę. Wszystko wskazuje jednak na to, że dotychczasowe środki nacisku nie są wystarczające. Minister spraw zagranicznych Indonezji Retno Marsudi wprost stwierdziła na spotkaniu, że sytuacja w Birmie ulega pogorszeniu, co budzi zaniepokojenie i rozczarowanie

pozostałych państw członkowskich ASEAN, a w niektórych przypadkach nawet frustrację. Na tej podstawie można stwierdzić, że problemy wokół Birmy mogą doprowadzić do zwiększenia podziałów wewnątrz ASEAN i destabilizacji regionu Azji Południowo-Wschodniej, który zмага się ze skutkami pandemii koronawirusa, intensyfikacji chińsko-amerykańskich napięć oraz wojny na Ukrainie. Zagrożony jest nie tylko wizerunek ASEAN oraz jego centralna rola w regionie, ale rośnie również ryzyko kryzysu humanitarnego w związku z narastającą liczbą uchodźców szukających azylu w państwach członkowskich ASEAN. Część z nich, na przykład Malezja i Tajlandia, decydują się na kontrowersyjne działania polegające na deportacji birmańskich uchodźców z powrotem do kraju rządzonego przez juntę, ponieważ przyjęli dużą liczbę uchodźców w dobie kryzysu etnicznego poprzedzającego zamach stanu w Birmie.

Spotkanie w Sekretariacie ASEAN niestety nie przyniosło żadnych przełomowych ustaleń, co wzmocni jedynie argumentację krytyków stowarzyszenia za bezradność wobec wewnętrznych wyzwań. Na szczęście w dniach 11-13 listopada odbędzie się coroczny szczyt ASEAN, na którym państwa regionu będą miały kolejną szansę na przedstawienie nowej strategii w podejściu do junty. Ponadto dojdzie do przekazania przez Kambodżę prezydencji w ASEAN Indonezji, która będzie odpowiedzialna za przyszłoroczne aktywności stowarzyszenia w tym wyznaczenie nowego specjalnego wysłannika do spraw związanych z Birmą. Główna uwaga skupi się zatem na rządzie w Dżakarcie, jeżeli chodzi o interakcje z juntą, aczkolwiek bez zmiany podejścia przez wojskowy rząd, specjalny wysłannik z Indonezji będzie miał bardzo ograniczone możliwości, żeby przyczynić się do zmiany *status quo*.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

3 października: brytyjska firma Shell zainwestuje w projekt morskiego wydobycia ropy naftowej u wybrzeży Malezji, co może wzbudzić napięcia z Chinami. Malezyjski oddział firmy Shell - Sabah Shell Petroleum Co, poinformował o zaangażowaniu się w czwartą fazę rozwoju projektu głębinowego wydobycia ropy naftowej Gumusut-Kakap-Geronggong-Jagus East (GKGJE), realizowanego wspólnie z takimi partnerami jak ConocoPhillips Sabah Ltd., Petronas Carigali Sdn. Bhd., PTTEP Sabah Oil Limited, PT Pertamina Malaysia Eksplorasi Produksi. Zgodnie ze wstępnymi planami rozpoczęcie wydobycia surowca ma się rozpocząć pod koniec 2024 r.

4 października: Tajlandia kontynuuje negocjacje w sprawie kontraktu na zakup łodzi podwodnych z Chin. Nowy dowódca marynarki wojennej Choengchai Chomchoengpaet poinformował o rozpoczęciu nowej rundy negocjacyjnej w sprawie wyposażenia trzech łodzi podwodnych klasy Yuan zakupionych przez Tajlandię w chińskie silniki, zamiast niemieckich jednostek napędowych, które zostały przewidziane w umowie podpisanej w kwietniu 2017 r. Strona niemiecka odmówiła eksportu silników diesela do Chin powołując się na embargo zbrojeniowe Unii Europejskiej nałożone w 1989 r. w odpowiedzi na brutalne stłumienie protestów na Placu Tiananmen. Admirał Chomchoengpaet zapowiedział wizytę oficerów w Chinach, którzy mają ocenić czy silniki oferowane przez chińskiego wykonawcę (China Shipbuilding & Offshore International Co.) spełniają wszystkie wymagania techniczne. Tajlandia wpłaciła już pierwszą transzę za zamówienie w wysokości 20,9 mln USD w 2017 r., a dostawa pierwszej jednostki jest zaplanowana na 2024 r. Kontynuacja negocjacji świadczy o poważnych wątpliwościach związanych z jakością chińskich silników i wciąż pozostawia możliwość zerwania kontraktu, co nie tylko poważnie zaszkodzi relacjom na linii Bangkok-Pekin, ale jednocześnie negatywnie wpłynie na plany ChRL związane ze zwiększeniem eksportu uzbrojenia do państw Azji Południowo-Wschodniej. Z drugiej jednak strony postawa strony tajskiej może być podyktowana chęcią renegeacji umowy i uzyskania korzystniejszych warunków finansowych.

6 października: patrol powietrzny filipińskiej straży przybrzeżnej wykrył cztery statki na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Patrol przeprowadzony przez samolot Cessna 208 Caravan potwierdził obecność czterech jednostek chińskiej straży przybrzeżnej w pobliżu płycizny Scarborough, przy czym dwa z nich znajdowały się w obrębie wód terytorialnych płycizny. W tym samym czasie okolice spornego obszaru były patrolowane przez dwa statki filipińskiej straży przybrzeżnej (BRP Gabriela Silang i BRP Suluan), których zadaniem, oprócz ochrony bezpieczeństwa rybaków, jest monitorowanie chińskiej aktywności w regionie i zabezpieczenie suwerenności kraju.

12 października: według doniesień filipińskich rybaków Chiny ograniczyły przymusowe działania w pobliżu płycizny Scarborough na Morzu Południowochińskim. Zgodnie z doniesieniami rybaków, które zostały potwierdzone przez filipińskie patrole, chińska straż przybrzeżna ograniczyła nękanie rybaków na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, co wpłynęło na zwiększenie połowów w pobliżu płycizny Scarborough. Wciąż zdarzają się przypadki blokady dostępu do niektórych obszarów, ale zaprzestano ścigania rybaków i stosowania wobec nich przemocy w postaci przecinania sieci i kotwic czy używania armatek wodnych. Na zmianę sposobu działania strony chińskiej mogło wpłynąć zwiększenie częstotliwości filipińskich patroli, co również zostało zauważone i docenione przez rybaków.

25 października: chiński ambasador na Filipinach zwrócił uwagę na rozwój współpracy morskiej między państwami. Huang Xilian wyraził zadowolenie z poprawiającej się sytuacji pomiędzy rybakami z obu państw, którzy prowadzą połowy na spornych obszarach bez konieczności używania przemocy. Ambasador podkreślił, że realizacja wspólnego wydobycia surowców naturalnych ze spornych obszarów Morza Południowochińskiego byłaby korzystna dla obu stron, ponieważ pomogłaby w zaspokojeniu potrzeb energetycznych.

26 października: Filipiny przygotowały propozycję zmian prawnych pozwalających na penalizację kapitanów statków morskich i powietrznych za naruszenie filipińskich granic. Nowe prawo byłoby odpowiedzią na liczne przypadki przekraczania przez chińskie statki filipińskiej granicy wyłącznej strefy ekonomicznej. Projekt ustawy zaproponowanej przez Rufusa Rodrigueza, przewiduje wytyczenie specjalnych granic morskich i powietrznych oraz ustalenie warunków, które muszą być przestrzegane w przypadku ich przekraczania.

27 października: prezydent Filipin wziął udział w inauguracji budowy mostu współfinansowanego przez Chiny. Ferdinand Marcos Jr uczestniczył w ceremonii rozpoczęcia budowy mostu Samal Island-Davao City Connector (SIDC) o wartości 397 mln USD z czego 90% kosztów zostanie pokrytych dzięki chińskiej pożyczce. Most o długości 4 km ma zostać ukończony w 2027 r. Prezydent Marcos podkreślił, że projekt świadczy o dobrych relacjach z Chinami, które są wiarygodnym partnerem. Podziękował również administracji swojego poprzednika, albowiem prace nad tym przedsięwzięciem zostały zainicjowane przez Rodrigo Duterte w 2018 r.

28 października: Singapur powołał nową formację sił zbrojnych odpowiedzialną za zagrożenia w domenie cyfrowej. Prezydent Halimah Yacob wzięła udział w oficjalnej ceremonii ustanowienia służby cyfrowej i wywiadowczej (Digital and Intelligence Service, DIS), która obok armii, sił powietrznych oraz marynarki wojennej stała się czwartą formacją singapurskich sił zbrojnych. Pierwsze zapowiedzi o utworzeniu nowej formacji pojawiły się w marcu bieżącego roku, a głównym zadaniem DIS będzie zintegrowanie zdolności sił zbrojnych w radzeniu sobie z zewnętrznymi zagrożeniami w domenie cyfrowej. Dowódcą DIS został mianowany generał brygady Lee Yi-Jin, który pełnił wcześniej funkcje kierownicze jako zastępca szefa sztabu generalnego czy szefa grupy ds. polityki i strategii w ministerstwie obrony. Był również odpowiedzialny za stworzenie fundamentów pod utworzenia DIS jako dyrektor wywiadu wojskowego i szef C4I (dowodzenie, kontrola, komunikacja, komputery i wywiad). Nowa formacja będzie miała do swojej dyspozycji kwaterę główną, cztery dowództwa, a także cyfrowe centrum operacyjne, dzięki czemu

singapurskie siły zbrojne będą dysponowały siłami szybkiego reagowania, które będą w stanie sprostać nowym wymaganiom operacyjnym w sferze cyfrowej.

31 października: Chiny i Wietnam podpisały 13 dokumentów z zakresu współpracy. Przy okazji trzydniowej wizyty sekretarza generalnego Komunistycznej Partii Wietnamu Nguyen Phu Tronga w Chinach, przedstawiciele obu państw podpisali 13 bilateralnych umów o współpracy. Porozumienia zostały zawarte pomiędzy poszczególnymi komisjami partyjnymi i ministerstwom, a także między stolicami obu państw. Strony zgodziły się również na zacieśnienie współpracy dwustronnej w sektorach związanych z ekologią i ochroną środowiska, kulturą, turystyką, a także krajowymi aktywami i spółkami państwowymi. Liderzy obu partii komunistycznych podkreślili, że nie pozwolą, aby jakiegokolwiek „zewnątrzne siły” ani kwestie związane z Morzem Południowochińskim zaszkodziły relacjom bilateralnym na szczeblu partyjnym lub rządowym. Warto również zwrócić uwagę na deklarację Nguyen Phu Tronga, który zapewnił chińskiego partnera, że popiera „zasadę jednych Chin”, sprzeciwia się „niepodległości Tajwanu”, a także nie będzie dążył do budowy jakichkolwiek oficjalnych stosunków z regionem Tajwanu. Zapewnił jednocześnie przewodniczącego Xi Jinpinga, iż Wietnam nie pozwoli żadnemu państwu na zakładanie baz wojskowych na swoim terytorium, nie przyłączy się do żadnych sojuszy wojskowych, nie zaatakuje innego państwa i nie będzie współpracował z jednym krajem, aby przeciwstawić się drugiemu. Xi Jinping wręczył wietnamskiemu sekretarzowi generalnemu najwyższe odznaczenie jakim jest medal przyjaźni, w uznaniu za wkładu Nguyen Phu Tronga w rozwój stosunków wietnamsko-chińskich.

31 października: Krajowa Agencja Badań i Innowacji (BRIN) Indonezji oraz chiński Huawei podpisały umowę o współpracy badawczej z zakresu sztucznej inteligencji. Indonezyjski oddział chińskiego giganta technologicznego Huawei podpisał z BRIN protokół ustaleń dotyczący rozwoju i badań nad sztuczną inteligencją, przetwarzania danych w chmurze, technologii 5G, a także budowy cyfrowego ekosystemu Indonezji.

31 października: najnowsze zdjęcia obiektów kontrolowanych przez Chiny w archipelagu Spratly potwierdzają postępy w ich militaryzacji. Zdjęcia sześciu z piętnastu obiektów kontrolowanych przez ChRL na spornych obszarach Morza Południowochińskiego w archipelagu Spratly, wykonane przez Ezra Acayana 25 października, potwierdziły amerykańskie doniesienia o chińskiej militaryzacji obszaru. Największe postępy można zauważyć na rafie Fiery Cross, na której oprócz lotniska, hangarów oraz dużych budynków można zauważyć liczne kopuły, co sugeruje instalację systemów radarowych. Ponadto według analityków na rafach Fiery Cross, Mieschief oraz Subi można zauważyć zabudowania, przypominające schrony dla wyrzutni rakietowych. Z kolei na

pasach startowych zidentyfikowano samoloty szpiegowskie KJ-500. Zdecydowana większość obiektów wyposażona jest w wieżyczki strzeleckie oraz systemy uzbrojenia do niszczenia pocisków.

KOMENTARZ

Do najważniejszego wydarzenia z października w relacjach Chin z państwami ASEAN z pewnością należy zaliczyć wizytę sekretarza Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) Nguyen Phu Tronga w Pekinie, gdzie spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem. Do ostatniego spotkania przedstawiciele obu państw doszło podczas szczytu APEC w Da Nang w 2017 r. Na długą przerwę złożyło się kilka czynników, w tym kiepski stan zdrowia wietnamskiego sekretarza po szycie APEC jak i intensywne przygotowania do XIII Zjazdu KPW ze stycznia 2021 r. Do tego należy oczywiście dodać utrudnienia w podróżowaniu wynikające z pandemii koronawirusa. Czy ostatnia wizyta świadczy o rozwoju stosunków dwustronnych i jak może wpłynąć na relacje Hanoi z Waszyngtonem?

Nguyen Phu Trong jako pierwszy zagraniczny przywódca odwiedził Chiny po zakończeniu XX Zjazdu KPCh, na którym doszło do konsolidacji władzy i zabezpieczenia trzeciej kadencji przez przewodniczącego Xi Jinpinga. Warto przy tym zaznaczyć, że delegacja towarzysząca sekretarzowi generalnemu była wyjątkowo liczna i składała się z osób zajmujących się kwestiami partyjnymi oraz dotyczącymi bezpieczeństwa narodowego. Można w tym miejscu wskazać na ministra bezpieczeństwa publicznego To Lama czy ministra obrony Phan Van Gianga.

Choć podróż do Chin wpisuje się w scenariusz zwyczajowej wizyty po zakończeniu partyjnego zjazdu, to warto mieć na uwadze, że niesie ona za sobą poważne konsekwencje i można ją uznać za istotny element gry, jaką Hanoi prowadzi w swojej polityce zagranicznej w dobie zaostrzającej się rywalizacji pomiędzy ChRL a Stanami Zjednoczonymi. Wietnamski rząd musi ostrożnie zarządzać relacjami z dwoma mocarstwami, żeby z jednej strony utrzymać dobre relacje z Chinami, a z drugiej nie zniechęcić USA do inwestowania w rozwój współpracy z Wietnamem. Na uwagę zasługuje również chronologia wydarzeń, albowiem wizyta Tronga w Pekinie została zrealizowana przed serią listopadowych szczytów, w których weźmie udział prezydent Joe Biden. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że lider Stanów Zjednoczonych odwiedzi również Wietnam przy okazji swojej podróży do Azji Południowo-Wschodniej. Podczas

wizyty wiceprezydent Kamali Harris w Wietnamie z sierpnia 2021 r. prezydent Nguyen Xuan Phuc oraz sekretarz generalny Nguyen Phu Trong zaprosili Joe Bidena do wizyty w Hanoi. Zaproszenie zostało następnie powtórzone przez premiera Pham Minh Chinha przy okazji szczytu USA-ASEAN w Waszyngtonie z maja 2022 r. W szerszej perspektywie spotkanie z Xi Jinpingiem w pierwszej kolejności stworzyło odpowiednie warunki do przyjęcia Joe Bidena w Wietnamie, albowiem rząd w Hanoi pokazał, że to stosunki z Chinami są dla niego głównym priorytetem polityki zagranicznej kraju. Jednocześnie w relacjach ze stroną amerykańską, wietnamscy decydenci mogą prowadzić narrację polegającą na zmniejszeniu znaczenia wizyty w Chinach, powołując się na jej kurtuazyjny charakter związany ze stosunkami międzypartyjnymi.

Przy analizie wizyty trudno nie zauważyć wyjątkowego podejścia strony chińskiej do przyjęcia sekretarza generalnego KPW, którego powitano w sposób niezwykle ceremonialny, włącznie z rzadko stosowanym na świecie zwyczajem 21 salw honorowych. Co więcej Xi Jinping odznaczył Nguyen Phu Tronga medalem przyjaźni, a co za tym idzie stał się trzecią osobą pochodzącą z Azji Południowo-Wschodniej, która dostąpiła tego zaszczytu. Zarówno media wietnamskie jak i chińskie podkreśliły znaczenie wizyty, która przyczyni się do wprowadzenia stosunków dwustronnych „na nowy etap rozwoju”. Tego rodzaju narrację należy jednak rozpatrywać jako część rytualnego charakteru międzypartyjnych stosunków oraz wspólnego celu jakim jest utrzymanie wpływów dwóch największych na świecie partii komunistycznych w dobie coraz silniejszych wysiłków państw Zachodu zorientowanych na promocję w regionie wartości demokratycznych.

Wszystko wskazuje na to, że zarówno jedna jak i druga strona osiągnęła swoje cele podczas serii spotkań na najwyższym szczeblu, o czym świadczy podpisanie trzynastu porozumień bilateralnych, dotyczących szeregu obszarów współpracy poczynając od stosunków na szczeblu rządowym jak i partyjnym, a także wzmacniających współpracę gospodarczą, zwłaszcza w sferze łańcuchów dostaw surowych materiałów z Chin, na czym bardzo mocno polega wietnamska gospodarka. Sekretarz generalny KPW w rozmowie z przewodniczącym ChRL uzyskał pełne poparcie jak i wsparcie merytoryczne, jeżeli chodzi o efektywną strategię zwalczania korupcji wewnątrz partii, co pozwoli na konsolidację pozycji Nguyen Phu Tronga w kraju. Z kolei strona chińska otrzymała zapewnienie odnośnie przestrzegania przez Wietnam tzw. „polityki czterech nie”, co jest szczególnie istotne, biorąc pod uwagę napięcia między państwami na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

W przypadku tak znaczącego wydarzenia dla chińsko-wietnamskich stosunków od razu nasuwa się pytanie, jak ono wpłynie na relacje na linii Hanoi-Waszyngton. Mimo licznych postępów w stosunkach między Wietnamem i

Stanami Zjednoczonymi na przestrzeni ostatnich kilku lat, w takich sferach jak handel i inwestycje, bezpieczeństwo morskie czy liczne inicjatywy mające na celu zadośćuczynienie krzywd wojny wietnamskiej, wciąż nie zdecydowano się na podniesienie statusu relacji dwustronnych z kompleksowego do strategicznego partnerstwa. Strona amerykańska niejednokrotnie sygnalizowała chęć i gotowość do zacieśnienia więzi między państwami. Administracja Joe Bidena bezpośrednio wskazała na plany pogłębienia stosunków z Wietnamem w tymczasowych strategicznych wytycznych bezpieczeństwa narodowego z marca 2021 r. Następnie w strategii Indo-Pacyfiku z lutego 2022 r. Wietnam został zaliczony do grupy „wiodących partnerów regionalnych” Stanów Zjednoczonych. Niemniej jednak w niedawno opublikowanej strategii bezpieczeństwa narodowego nie znalazło się żadne nawiązanie do Wietnamu. Zdaje się, że od momentu rosyjskiej inwazji na Ukrainę, relacje na linii Hanoi-Waszyngton uległy ochłodzeniu, zwłaszcza biorąc pod uwagę postawę wietnamskiego rządu na arenie międzynarodowej wobec Rosji. Najlepiej o tym świadczy odwołanie przez Hanoi w ostatniej chwili wizyty amerykańskiego lotniskowca USS Ronald Reagan w DaNang z lipca bieżącego roku. Byłaby to trzecia tego rodzaju wizyta na przestrzeni czterech lat i co ważniejsze stanowiłaby ugruntowanie praktyki polegającej na wizycie portowej amerykańskich lotniskowców raz na dwa lata (do pierwszej wizyty doszło w marcu 2018 r. a do drugiej w marcu 2020 r.). Byłby to wyraźny sygnał konsolidacji współpracy bilateralnej w obszarze bezpieczeństwa. Ponadto wietnamska marynarka wojenna nie wzięła udziału w tegorocznej edycji manewrów RIMPAC, mimo tego, że delegacja obserwatorów uczestniczyła w tej inicjatywie w latach 2012 i 2016, a pierwszy aktywny udział w ćwiczeniach miał miejsce w 2018 r. Powyższe przesłanki dają pewien pogląd na obecny stan amerykańsko-wietnamskich relacji, ale z pewnością wizyta Joe Bidena w regionie, a w szczególności jego wizyta w Wietnamie – jeżeli do takiej dojdzie – przedstawi nam dokładniejszy obraz stosunków dwustronnych. Bez względu na przebieg podróży prezydenta USA do Azji Południowo-Wschodniej można stwierdzić, że aktualna atmosfera środowiska międzynarodowego nie sprzyja podniesieniu statusu relacji do strategicznego partnerstwa, a co za tym idzie bardzo mało prawdopodobnym jest, aby Wietnam zdecydował się na ten ruch. Zwłaszcza, kiedy u władzy znajduje się Nguyen Phu Trong, który słynie z ostrożnego podejmowania decyzji i niechęci wobec jakichkolwiek zmian zmierzających w kierunku liberalizacji czy demokratyzacji. Strategiczne partnerstwo z USA niewątpliwie doprowadziłoby do reperkusji ze strony Pekinu, co wiązałoby się z dużymi problemami, zwłaszcza, że Hanoi nie może obecnie polegać na swoim wieloletnim sojuszniku jakim jest Rosja, osłabionemu w wyniku zaangażowania w wojnę na Ukrainie i zmagającego się z presją ze strony społeczności międzynarodowej. Ponadto państwa Azji Południowo-Wschodniej wciąż mają wątpliwości co do stopnia amerykańskiego zaangażowania w regionie, zwłaszcza w domenie gospodarczej, na której najbardziej im zależy. W

przypadku części państw członkowskich ASEAN, do których należy zaliczyć Wietnam, obawy mogą również budzić zapisy oficjalnych dokumentów, takich jak strategia bezpieczeństwa narodowego. Skupia się ona w dużym stopniu nie tylko na demokratycznych wartościach ale rywalizacji pomiędzy obozem państw demokratycznych i autokratycznych. Narracja w takiej formie jest bardzo atrakcyjna w amerykańskich relacjach transatlantyckich, natomiast w Azji budzi ona wiele kontrowersji. Tym bardziej, że jednoznacznie implikuje rywalizację dwóch obozów ideologicznych, reprezentowanych przez Stany Zjednoczone z jednej strony i Chiny z drugiej. Między wierszami można zatem dostrzec zapowiedź konieczności opowiedzenia się po jednej ze stron, czego państwa regionu chcą za wszelką cenę uniknąć. Co prawda amerykańscy decydenci wielokrotnie podkreślają, że nie będą zmuszać poszczególnych państw do wyboru, to należy przyznać, że poprzez takie dokumenty jak strategia bezpieczeństwa narodowego Waszyngton wysyła sprzeczne sygnały, prowadzące do osłabienia swojej wiarygodności w Azji Południowo-Wschodniej. Szczególnie wrażliwe na te kwestie są takie państwa jak Wietnam, gdzie rząd nie może sobie pozwolić na utratę legitymizacji władzy przez Komunistyczną Partię Wietnamu.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

3 października: Stany Zjednoczone przeprowadziły z Filipinami ćwiczenia wojskowe z udziałem obserwatorów z Japonii i Korei Południowej. W bilateralnych manewrach KAMANDAG, organizowanych od sześciu lat, wzięło udział 1057 filipińskich oraz 2553 amerykańskich żołnierzy, natomiast w roli obserwatorów wystąpiło 120 przedstawicieli południowokoreańskich sił zbrojnych oraz 30 przedstawicieli japońskich sił samoobrony. Obserwatorzy wzięli czynny udział jedynie w misjach z zakresu pomocy humanitarnej i pomocy w przypadku katastrof naturalnych. Inicjatywa została przeprowadzona w różnych częściach wyspy Luzon, a scenariusze operacji zostały oparte na fikcyjnych sytuacjach, które nie są powiązane z obecnymi wyzwaniem geopolitycznymi na arenie międzynarodowej. W ramach ćwiczeń przeprowadzono operacje z użycie amfibii w Zambales, gdzie zrealizowano trening z zakresu neutralizacji materiałów chemicznych, biologicznych, radioaktywnych, nuklearnych i wybuchowych. Na wyspach w pobliżu Cagayan przeprowadzono operacje desantowe oraz misje poszukiwawcze, natomiast na wyspach Batanes i Mavullis misje humanitarne. Ćwiczenia z użyciem ostrej amunicji odbyły się w Tarlac. Ponadto różnego rodzaju aktywności wpisujące się

w pogłębianie świadomości w domenie morskiej oraz ochronę wybrzeża zostały zrealizowane w okolicach Palawan.

3 października: do filipińskiego portu zawinął statek amerykańskiej marynarki wojennej w celu realizacji ćwiczeń. Jednostka USS New Orleans wpłynęła do portu w Subic, żeby wziąć udział w ćwiczeniach Kamandag. Załoga statku liczy sobie 361 osób oraz oddział 72 dwóch żołnierzy, a na pokładzie statku mogą znajdować się cztery śmigłowce CH-46 Sea Knight lub dwa samoloty MV-22 Osprey.

14 października: Stany Zjednoczone przekazały Filipinom 100 mln USD wsparcia finansowego na modernizację militarną. Amerykański ambasador na Filipinach MaryKay Carlson poinformował na konferencji prasowej zrealizowanej na pokładzie statku USS Ronald Reagan przebywającym w filipińskim porcie o przekazaniu rządowi w Manili 100 mln USD w ramach wsparcia zdolności militarnych oraz procesu modernizacji sił zbrojnych. Warto zaznaczyć, że Filipiny są największym beneficjentem amerykańskiej pomocy militarnej w regionie Indo-Pacyfiku, albowiem otrzymały sprzęt wojskowy o wartości 1,14 mld USD, w tym 475,3 mln USD pomocy finansowej.

17 października: marynarki wojenne z Kanady, Japonii, USA przy wsparciu z Australii przeprowadziły ćwiczenia na Morzu Południowochińskim. Po raz pierwszy w historii marynarki wojenne wszystkich czterech państw zorganizowały wspólne manewry na Morzu Południowochińskim, będącym miejscem sporów morskich i terytorialnych. W ramach tej inicjatywy wykorzystano doświadczenie zdobywane poprzez realizację dwustronnych i trójstronnych ćwiczeń na przestrzeni ostatnich lat. Po stronie Stanów Zjednoczonych w manewrach wzięły udział niszczyciele klasy Arleigh Burke USS Milius (DDG 69) i USS Higgins (DDG 76). Australia zaangażowała statki MAS Arunta (FFH 151) oraz HMAS Hobart (DDG 39), japońskie siły samoobrony również były reprezentowane przez dwie jednostki JS Suzutsuki (DD 117) i JS Kirisame (DD 104). Natomiast kanadyjska marynarka wojenna wysłała fregatę klasy Halifax - HMCS Winnipeg (FFH 338). Program ćwiczeń opierał się przede wszystkim na wzmocnieniu zdolności w obszarze interoperacyjności i manewrowania.

21 października: Filipiny zakupią amerykańskie helikoptery wojskowe zamiast rosyjskich. Po tym jak Rosja dokonała inwazji na Ukrainę, administracja Rodrigo Duterte podjęła decyzję o wycofaniu się z kontraktu o wartości 216 mln USD na zakup 16 rosyjskich śmigłowców Mi-17 w obawie przed reperkusjami ze strony USA. Prezydent Ferdinand Marcos Jr poinformował, że rosyjskie maszyny zostaną zastąpione przez śmigłowce amerykańskie. Nie podał jednak szczegółów dotyczących modelu ani ilości śmigłowców. Zdradził jedynie, że maszyny zostaną wyprodukowane w Polsce. Na podstawie sierpniowych wypowiedzi filipińskiego

ambasadora w USA można przypuszczać, że zamówienie będzie dotyczyło wielozadaniowych śmigłowców dwusilnikowych Boeing CH-47 Chinook.

21 października: minister obrony Indonezji spotkał się ze swoim amerykańskim odpowiednikiem w Pentagonie. Prabowo Subianto omówił z sekretarzem obrony Lloydem J. Austinem kierunki współpracy dwustronnej w ramach koncepcji wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku. Jest to kolejny sygnał zacieśniania przez Waszyngton relacji z państwami w regionie w odpowiedzi na rosnące napięcia amerykańsko-chińskie oraz militaryzację Chin. Sekretarz Austin zapowiedział gotowość wsparcia indonezyjskiego programu modernizacji sił zbrojnych, jak również kontynuacji ćwiczeń mających na celu doskonalenie umiejętności w obszarze interoperacyjności. Ponadto Stany Zjednoczone aktywnie wspierają podnoszenie kwalifikacji żołnierzy, którzy kształcą się w trzech amerykańskich akademiach wojskowych (US Military Academy na West Point, US Naval Academy w Annapolis, US Air Force Academy w Colorado). Przedstawiciele resortów obrony omówili szczegóły dotyczące rezultatów tegorocznych ćwiczeń Super Garuda Shield jak i procesu pozyskania myśliwców F-15EX.

27 października: Filipiny badają z USA możliwość rozszerzenia liczby baz wojskowych objętych umową o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA). Przedstawiciel Pentagonu poinformował o trwających rozmowach, mających na celu dodanie pięciu nowych baz wojskowych na Filipinach do warunków uwzględnionych w EDCA. Dzięki temu amerykańscy żołnierze mogliby brać udział w rotacyjnym rozmieszczeniu w większej liczbie baz wojskowych, w których byłoby również możliwe rozmieszczenie sprzętu wojskowego. Na mocy umowy podpisanej w 2014 r. amerykańskie siły zbrojne mogą korzystać z pięciu filipińskich baz, a więc dodanie kolejnych pięciu stanowiłoby znaczący krok w rozwoju współpracy bilateralnej z zakresu bezpieczeństwa. Co więcej, pozwoliłoby na szybszą i skuteczniejszą reakcję USA w przypadku zagrożenia dla Filipin, które uruchomiłoby traktat o wzajemnej obronie.

27 października: Stany Zjednoczone i Filipiny pracują nad wytycznymi dotyczącymi zmian w traktacie o wzajemnej obronie. Obie strony rozpoczęły przygotowania do wprowadzenia zmian w traktacie z 1951 r., aby mógł sprostać nowym wyzwaniom na arenie międzynarodowej. Wypracowanie nowych wytycznych ma również na celu dokładniejsze sprecyzowanie „ról, misji i zdolności” obu państw w ramach traktatu. Najwięcej wątpliwości strony filipińskiej budzą okoliczności, które muszą zaistnieć, żeby amerykański sojusznik zaangażował się w przypadku chińskiej agresji na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, z uwzględnieniem operacji w tzw. szarej strefie (grey zone).

28 października: Stany Zjednoczone zachęcają filipińskich dyplomatów do przypominania społeczności międzynarodowej o wyroku trybunału z 2016 r. w sprawie sporów na Morzu Południowochińskim. Przedstawiciele Pentagonu poinformowali filipińskich dziennikarzy przebywających na wizycie w USA, że w rozmowach z dyplomatami podkreślają kluczową rolę wykorzystania wyroku do zwiększenia presji na Chinach. Ich zdaniem rząd w Manili powinien wykorzystać formaty multilateralne i bilateralne, żeby zwrócić większą uwagę społeczności międzynarodowej na postanowienia wyroku, który podważył chińskie roszczenia na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

28 października: prezydent USA weźmie udział w serii spotkań i szczytów organizowanych w państwach Azji Południowo-Wschodniej w listopadzie. Według oficjalnego oświadczenia Joe Biden weźmie udział w Szczycie Azji Wschodniej oraz szczycie USA-ASEAN organizowanych przez Kambodżę w Phnom Penh. Amerykański prezydent będzie również uczestniczył w szczycie G20 organizowanym przez Indonezję na Bali, ale zabraknie jego obecności na szczycie APEC, za organizację którego jest odpowiedzialna Tajlandia. W szczycie liderów APEC weźmie udział wiceprezydent Kamala Harris.

29 października: wiceprezydent USA odwiedzi w listopadzie Filipiny. Po tym jak Kamala Harris weźmie udział w szczycie APEC w Tajlandii w dniach 18-19 listopada, w dalszej kolejności odwiedzi Filipiny w celu wzmocnienia stosunków dwustronnych. Według wstępnych planów ma wziąć udział w spotkaniach z przedstawicielami rządu oraz organizacji społecznych.

30 października: filipińska straż przybrzeżna przeprowadziła wspólne ćwiczenia ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią. Straż przybrzeżna z USA i Japonii po raz drugi od czerwca bieżącego roku wspiera Filipiny w budowie zdolności straży przybrzeżnej w ramach programu Sapphire. Szkolenie polegało na holowaniu niesprawnego statku w Zatoce Manilskiej za pomocą niedawno nabytego japońskiego statku patrolowego o długości 97 m. Inne zadania w ramach ćwiczeń obejmowały załadunek i rozładunek mniejszych statków, gaszenie pożarów na pokładzie i wchodzenie na pokład statków w celu przeprowadzenia inspekcji. Tego rodzaju inicjatywa ma być realizowana 3-4 razy w roku.

KOMENTARZ

Pod koniec września doszło do przełomowego wydarzenia, dotyczącego obszaru bezpieczeństwa, w stosunkach filipińsko-amerykańskich. Po raz pierwszy w historii najwyżsi rangą przedstawiciele resortów obrony spotkali się w kwaterze Dowództwa Indo-Pacyfiku USA na Hawajach. W kontekście tego wydarzenia warto podkreślić, że zaledwie tydzień wcześniej prezydent Ferdinand Marcos Jr. spotkał się z Joe Bidenem na marginesie 77. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku. Seria spotkań została zwieńczona przez amerykańskiego ambasadora na Filipinach, który poinformował o przekazaniu rządowi w Manili 100 mln USD w ramach wsparcia zdolności militarnych oraz procesu modernizacji sił zbrojnych. Czy można zatem mówić o nowym otwarciu w relacjach dwustronnych po zakończeniu sześciolatniej kadencji Rodrigo Duterte, słynącego ze swojego antyamerykańskiego podejścia?

Wiele wskazuje na to, że na kanwie pozytywnych sygnałów wysyłanych przez nową administrację Filipin, Waszyngton będzie chciał wykorzystać sprzyjającą atmosferę do zacieśnienia współpracy z zakresu obrony w dobie rosnących napięć wokół Cieśniny Tajwańskiej oraz na Morzu Południowochińskim. Strategiczne położenie geograficzne Filipin sprawia, że jest to państwo niezwykle istotne dla Stanów Zjednoczonych w przypadku jakiegokolwiek amerykańsko-chińskiego konfliktu zbrojnego. Strona amerykańska bardzo dobrze zdaje sobie z tego sprawę, co było wyraźnie widoczne na spotkaniu sekretarza obrony USA Lloyda J. Austina III z jego filipińskim odpowiednikiem Jose C. Faustino Jr. w Honolulu. Sekretarz Austin podkreślił, że oba kraje podzielają wizję „wolnego, bezpiecznego i prosperującego regionu Indo-Pacyfiku”, w którym nie dochodzi do zastraszania ani stosowania przymusu. Ponadto zadeklarował, iż Stany Zjednoczone wspierają silne i niezależne Filipiny, zdolne nie tylko do obrony własnej suwerenności, ale również wzmacniania bezpieczeństwa w regionie.

W celu zacieśnienia istniejącego sojuszu planowane jest zwiększenie liczby wspólnych ćwiczeń i interakcji wojskowych z 300, które przewidziano na 2022 r. do rekordowej liczby 500 wydarzeń o charakterze militarnym w przyszłym roku. Pierwszym sygnałem świadczącym o amerykańskiej determinacji była tegoroczna odsłona 37. edycji manewrów Balikatan, zrealizowanych na przełomie marca i kwietnia, w której wzięło łącznie udział 8,9 tys. żołnierzy. Jest to tym bardziej znaczące, że urzędującym prezydentem wciąż był Rodrigo Duterte, a mimo to udało się przeprowadzić największą w historii edycję tych ćwiczeń. Jesteśmy zatem świadkami transformacji stosunków dwustronnych, gdzie przez sześć lat rządów prezydenta Duterte mieliśmy do czynienia ze wzajemną krytyką, do momentu, w którym obie strony równie intensywnie angażują się w działania na rzecz wzmocnienia sojuszu opierającego się na traktacie o wzajemnej obronie z 1951 r. oraz porozumieniu o wzmocnionej

współpracy w dziedzinie obronności (Enhanced Defense Cooperation Agreement, EDCA) z 2014 r. Obecnie szczególnie istotne jest to drugie porozumienie, będące przedmiotem debaty związanej z pełną implementacją i częściową rewizją, uwzględniającą zmiany środowiska geopolitycznego w regionie oraz związane z nimi nowe zagrożenia. Pod koniec października bieżącego roku przedstawiciel Pentagonu potwierdził doniesienia o trwających rozmowach, mających na celu dodanie pięciu nowych baz wojskowych na Filipinach do warunków uwzględnionych w EDCA. Dzięki temu amerykańscy żołnierze mogliby brać udział w rotacyjnym rozmieszczeniu w większej liczbie baz wojskowych, w których byłoby również możliwe rozlokowanie sprzętu wojskowego. Rozszerzony dostęp do placówek o strategicznym znaczeniu będzie mógł w dalszej kolejności posłużyć amerykańskiemu siłom zbrojnym do wzmocnienia swojej wysuniętej pozycji i szybszego reagowania w razie nagłych zagrożeń, zarówno na Morzu Południowochińskim jak i w Cieśninie Tajwańskiej. Przykładem tego rodzaju współpracy może być baza sił powietrznych Cesar Basa, gdzie zrealizowano już kilka projektów.

Ostatnie wydarzenia w regionie, jak na przykład napięcia wokół Tajwanu, które narosły w związku z wizytą przewodniczącej Izby Reprezentantów Stanów Zjednoczonych Nancy Pelosi w Tajpej, działają na korzyść konsolidacji relacji bilateralnych. Te zdaniem filipińskiego ambasadora w USA Jose Manuela Romualdeza są na ten moment najlepsze w historii. Warto zaznaczyć, że w okresie zimnej wojny to Filipiny stanowiły jeden z głównych ośrodków, z których były prowadzone amerykańskie działania zbrojne na Półwyspie Koreańskim, a następnie w Wietnamie. Od tamtego okresu Filipiny odgrywają przede wszystkim rolę w amerykańskich operacjach antyterrorystycznych i do pewnego stopnia w przedsięwzięciach zorientowanych na zapewnieniu swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim. Ostatni „kryzys tajwański” w jeszcze większym stopniu zwrócił uwagę administracji Joe Bidena na konieczność umocnienia amerykańskiej obecności na Filipinach, żeby zwiększyć możliwości odstraszenia USA w regionie Indo-Pacyfiku w obrębie pierwszego i drugiego łańcucha wysp. W takiej sytuacji amerykańska projekcja siły mogłaby się opierać na Japonii oraz Australii przy wsparciu ze strony Filipin, Singapuru i ewentualnie Wietnamu.

W kontekście Tajwanu na szczególną uwagę po raz kolejny zasługuje położenie geograficzne Filipin. Zwłaszcza wyspa Mavulis, oddalona o 140 km od południowych wybrzeży Republiki Chińskiej. Na wyspie stacjonuje obecnie mały oddział filipińskich żołnierzy, którzy oprócz małego posterunku mają do dyspozycji stację do destylacji wody oraz latarnię morską. Z uwagi na swoje położenie wyspa Mavulis wydaje się priorytetową lokalizacją, która powinna zostać objęta planem rozbudowy infrastruktury wojskowej w ramach EDCA. Tym bardziej, że niektóre scenariusze potencjalnego konfliktu zbrojnego o Tajwan

wskazują, że duża część chińskiej ofensywy może się skupić na południowych wybrzeżach wyspy.

Administracja prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. przyjęła dotychczas postawę neutralną w obliczu ostatnich napięć w Cieśninie Tajwańskiej. Głównie za sprawą apeli do zaangażowanych stron o zarządzanie kryzysem w sposób pokojowy. Niemniej jednak ambasador Romualdez dał do zrozumienia, że filipińskie bazy zostaną udostępnione amerykańskim wojskom w przypadku wojny o Tajwan, ale pod warunkiem zaistnienia sytuacji stanowiącej zagrożenie dla bezpieczeństwa Filipin. Mamy więc do czynienia z pewnego rodzaju dwuznacznością rządu w Manili, na wzór „strategicznej dwuznaczności” Waszyngtonu w sprawie potencjalnej agresji ChRL na Tajwan. Mimo wszystko należy zaznaczyć, że Filipiny są traktatowym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych. W związku z tym nie posiadają takiej swobody w działaniu jak większość państw Azji Południowo-Wschodniej, które mogą uniknąć trudnych wyborów związanych z bezpośrednim zaangażowaniem, powołując się na neutralność. Bardzo trafne odniósł się do tego problemu analityk z amerykańskiego Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (Center for Strategic and International Studies, CSIS) Gregory Poling, który stwierdził, że w sojuszu nie ma miejsca na neutralność. Zarówno Filipiny jak i Stany Zjednoczone mają wobec siebie określone zobowiązania. Trudno sobie zatem wyobrazić, żeby rząd w Manili zachował neutralność w przypadku, gdy w wyniku starć zbrojnych o Tajwan ginęliby amerykańscy żołnierze niedaleko terytoriów należących do Filipin.

Mimo wskazanej powyżej „strategii dwuznaczności” mamy do czynienia z nowym otwarciem w relacjach na linii Manila-Waszyngton, którego początków można się doszukiwać już pod koniec prezydentury Rodrigo Duterte, o czym świadczyła decyzja o wycofaniu się w lipcu 2021 r. z zerwania umowy regulującej warunki przebywania amerykańskich żołnierzy na terytorium Filipin (Visiting Forces Agreement, VFA) czy organizacja zakrojonych na szeroką skalę manewrów Balikatan w pierwszej połowie bieżącego roku. Na chwilę obecną nowa administracja Ferdinanda Marcosa Jr. kontynuuje zwrot w kierunku Stanów Zjednoczonych, przy czym widoczne jest jednocześnie większe zaangażowanie ze strony amerykańskich decydentów, którzy coraz bardziej dostrzegają strategiczne znaczenie sojuszu z Filipinami. Z pewnością nadchodząca w listopadzie wizyta wiceprezydent Kamali Harris na Filipinach przyniesie kolejne decyzje, które powiedzą nam więcej o kierunku rozwoju stosunków dwustronnych.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

